

Onmisbaar maar Ingesloten. De agro logica van het organiseren en conditioneren van levens. Proefschrift Carolien Lubberhuizen, 'Infrastructuring Arrival and Beyond'.

Op 12 december verdedigde Carolien Lubberhuizen haar proefschrift voor een joint degree aan de Universiteit Utrecht en KU Leuven.

Dit proefschrift onderzoekt hoe arbeidsmigranten in agro-industriële regio's als Westland en Haspengouw hun aankomst navigeren binnen wat wordt aangeduid als 'arrival infrastructures': een geheel van arbeidsrelaties, huisvesting, mobiliteitssystemen, beleid en sociale praktijken die hun aanwezigheid materieel en temporeel structureren.

Het centrale inzicht is dat deze infrastructures niet slechts de komst van migranten faciliteren, maar actief de voorwaarden produceren waaronder hun arbeid flexibel, beschikbaar en daarmee exploiteerbaar wordt.

Hoewel migranten formeel vrij zijn om binnen de Europese Unie te bewegen, wordt hun feitelijke mobiliteit na aankomst gereguleerd via precariteit (langdurige onzekerheid), afhankelijkheid van werkgebonden huisvesting en de temporele logica van de agro-industrie. Dit resulteert in een 'spatio-temporal fix': een regime waarin migranten permanent tijdelijk worden gehouden om de seizoensgebonden productie te ondersteunen.

Tegelijkertijd laat het onderzoek zien dat migranten deze infrastructures niet passief ondergaan, maar door alledaagse praktijken van zorg, samenwerking en toekomstoriëntatie hun aankomst actief herconfigureren. De studie concludeert dat de agro-industriële economie structureel afhankelijk is van gereguleerde precariteit, maar dat binnen deze beperkingen alternatieve, meer zorgende vormen van aankomst en samenleven denkbaar zijn.

Arbeidsmigratie in agro-industriële regio's

In agro-industriële regio's zoals Westland en Haspengouw heeft de industrialisering van de landbouw sinds de tweede helft van de twintigste eeuw geleid tot een structurele herorganisatie van arbeid, productie en ruimte.

Waar landbouw voorheen sterk seizoensgebonden en lokaal ingebed was, heeft schaalvergroting, monocultuur en de toenemende invloed van internationale handelsketens en supermarkten geleid tot een vorm van jaar-rond productie die losstaat van natuurlijke ritmes. Deze transformatie bracht een groeiende vraag naar goedkope, flexibele en permanent beschikbare arbeid met zich mee, die niet langer door lokale arbeidskrachten kon worden vervuld.

In deze context zijn Centraal- en Oost-Europese arbeidsmigranten een structureel onderdeel geworden van de agro-industriële economie. Hun aankomst wordt echter niet enkel bepaald door arbeid, maar door een samenhangend geheel van wervingspraktijken, contractuele regelingen, transport, huisvesting en institutionele kaders die gezamenlijk vormgeven aan de materiële en sociale condities waaronder zij leven en werken. Deze regio's functioneren daarmee als specifieke aankomstgebieden waar economische noodzaak en beperkte institutionele ondersteuning samenkomen, terwijl grote aantallen migranten tegelijk druk leggen op lokale identiteiten en het beleid. De ervaringen van migranten worden hierdoor niet alleen bepaald door werk en huisvesting, maar ook door hun navigatie door institutionele, sociale en ruimtelijke omgevingen die sterk worden gevormd door de logica van de agro-industriële markt en de noodzaak tot voortdurende flexibiliteit en kostenreductie.

Economisch onmisbaar maar sociaal-politiek ingesloten

Binnen deze agro-industriële ordening ontstaat een structurele paradox: arbeidsmigranten zijn economisch onmisbaar voor het functioneren en de concurrentiekracht van de sector, maar blijven tegelijkertijd sociaal en politiek marginaal gepositioneerd. Hun formele recht op vrij verkeer binnen de Europese Unie suggereert mobiliteit en keuzevrijheid, maar in de praktijk worden hun **bewegingsmogelijkheden na aankomst sterk gereguleerd door precare arbeidscontracten, afhankelijkheid van werkgebonden huisvesting en beperkte toegang tot stabiele sociale voorzieningen.**

Hierdoor worden zij niet uitgesloten van de samenleving, maar eerder ingesloten in een positie van permanente voorlopigheid, waarin hun aanwezigheid primair wordt erkend in termen van productiviteit en flexibiliteit.

Deze vorm van differentiële inclusie resulteert in een regime waarin korte contracten, onzekere verblijfsposities en uitgestelde toekomstplanning structureel samenkomen en een toestand van 'permanent tijdelijk' produceren. Ongelijkheid verschijnt daarmee niet als een toevallig neveneffect, maar als een constitutief element van een economisch model dat afhankelijk is van voortdurend beschikbare, aanpasbare arbeid. Tegelijkertijd blijven de sociale kosten van deze productiewijze grotendeels onzichtbaar: de arbeid die de voedselproductie mogelijk maakt, wordt erkend, maar de levens, aspiraties en onzekerheden van de arbeiders zelf blijven onderbelicht. Hiermee raakt de centrale probleemstelling van het proefschrift aan een bredere agro-industriële logica waarin arbeid, tijd en mobiliteit zodanig worden georganiseerd dat zij optimale beschikbaarheid garanderen, terwijl de sociale en politieke inbedding van de betrokken werkenden structureel achterblijft.

Onderzoeksvraag

De centrale vraag is hoe arbeidsmigranten in agro-industriële regio's hun aankomst navigeren en vormgeven op het snijvlak van landbouw, arbeid en migratie, en welk potentieel deze processen van aankomst bieden voor het denken over meer duurzame en rechtvaardige toekomst voor zowel migranten als agrarische gemeenschappen. Het is geen eenmalig moment van vestiging maar een doorlopend, niet-lineair proces dat zich ontvouwt via formele procedures, commerciële systemen en informele praktijken van alledag. De focus verschuift van de vraag of migranten 'integreren' naar de vraag hoe zij daadwerkelijk hun weg vinden, blijven, vertrekken en opnieuw arriveren binnen een economisch en sociaal landschap dat structureel afhankelijk is van hun aanwezigheid, maar hun langdurige inbedding slechts beperkt faciliteert.

Arrival infrastructures

In agro-industriële contexten omvat Arrival infrastructures onder meer wervingskantoren, arbeidscontracten, transportmiddelen, migranten hotels, gemeentelijke regels, informele netwerken en alledaagse vormen van zorg en ondersteuning. Deze elementen zijn niet louter logistieke of bureaucratische voorzieningen, maar vormen samen een infrastructuur die actief de mogelijkheden en beperkingen van migrantenlevens structureert. Ze kanalen mobiliteit, reguleren beschikbaarheid voor arbeid en conditioneren sociale relaties en toekomstverwachtingen. Tegelijkertijd benadrukt het concept dat deze infrastructuren geen statische systemen zijn die uitsluitend van bovenaf worden opgelegd; zij worden voortdurend gevormd, onderhouden en aangepast door de alledaagse handelingen van migranten zelf, die via informele samenwerking, kennisdeling en gemeenschapsvorming nieuwe vormen van houvast en sociale verbondenheid creëren.

Permanente voorlopigheid als systeemlogica

De organisatie van arbeidsmigratie in de agro-industrie kan begrepen worden als een 'spatio-temporal fix': een regime waarin de voortdurende beschikbaarheid van flexibele arbeid ruimtelijk en temporeel wordt gefixeerd om te voldoen aan de seizoensgebonden eisen van industriële landbouwproductie. ***Waar de klassieke landbouw afhankelijk was van natuurlijke seizoensritmes, vraagt de huidige jaar-rond productie om een arbeidspool die permanent inzetbaar blijft, maar formeel tijdelijk wordt gehouden.***

Deze paradox wordt opgelost door migranten in een toestand van permanente voorlopigheid te positioneren: contracten zijn kortlopend, verblijfposities onzeker en toekomstplanning wordt uitgesteld of gefragmenteerd.

Tijdelijkheid fungeert hierbij niet louter als beschrijving van arbeid, maar ***als organiserend principe dat flexibiliteit, vervangbaarheid en kostenbeheersing mogelijk maakt.***

Lokale beleidspraktijken rond huisvesting en integratie versterken deze temporele logica door migranten primair als tijdelijke arbeidskrachten te benaderen, waardoor hun aanwezigheid ruimtelijk geconcentreerd, sociaal gemarginaliseerd en politiek weinig zichtbaar blijft. De permanente beschikbaarheid van migrantenarbeid is een structureel geproduceerde toestand waarin ruimte, tijd en arbeid zodanig worden georganiseerd dat de continuïteit van agro-industriële productie wordt gewaarborgd.

Differentiële inclusie: formele mobiliteit versus feitelijke afhankelijkheid

Parallel aan deze temporele fixatie opereert een regime van differentiële inclusie, waarin arbeidsmigranten formeel worden opgenomen in de Europese arbeidsmarkt, maar feitelijk onderworpen blijven aan sterke vormen van afhankelijkheid en uitsluiting. Het recht op vrij verkeer binnen de Europese Unie suggereert autonomie en keuzevrijheid, maar in de praktijk wordt de mobiliteit van migranten na aankomst beperkt door preciaire arbeidsrelaties, werkgebonden huisvesting en een gebrek aan stabiele institutionele ondersteuning. Hierdoor ontstaat een situatie waarin migranten niet buiten het systeem worden geplaatst, maar juist binnen het systeem worden gehouden op een lagere trede, als arbeidskrachten die essentieel zijn voor productie maar slechts beperkte toegang hebben tot sociale zekerheid, politieke vertegenwoordiging en langetermijnstabiliteit. Deze vorm van inclusie is selectief en functioneel: migranten worden erkend in hun rol als producenten van economische waarde, terwijl hun positie als bewoners, burgers en toekomstgerichte individuen onderontwikkeld blijft. Het is een structurele afhankelijkheidsrelatie waarin migranten, ondanks hun juridische vrijheid om te bewegen, in hun dagelijks leven sterk gebonden raken aan de arbeids- en wooninfrastructuur die hun aankomst organiseren en tegelijkertijd hun mogelijkheden tot duurzame vestiging en sociale opwaartse mobiliteit begrenzen.

Industrialiserende landbouw, schaalvergroting en monocultuur

De transformatie van de landbouw in regio's als Westland en Haspengouw vormt een essentiële achtergrond voor het begrijpen van hedendaagse arbeidsmigratie.

Sinds de jaren zestig en zeventig heeft de sector zich ontwikkeld van kleinschalige, ambachtelijke landbouw die afhankelijk was van natuurlijke omstandigheden naar een sterk geïndustrialiseerd productiesysteem gekenmerkt door schaalvergroting, monocultuur en technologische intensivering. Kassen en fruitteeltbedrijven functioneren steeds meer als productie-eenheden die continu output moeten leveren, los van seizoensritmes en weersomstandigheden. Boeren zijn in dit proces verschoven van ambachtslieden naar productie- en procesmanagers, verantwoordelijk voor het optimaliseren van efficiëntie, planning en logistiek binnen een competitieve internationale markt. Deze industrialisering heeft niet alleen geleid tot hogere productiviteit, maar ook tot een structurele afhankelijkheid van een omvangrijke, flexibele

arbeidsreserve die pieken en dalen in productie kan opvangen. Tegelijkertijd heeft de focus op monocultuur en op schaalvergroting de kwetsbaarheid van bedrijven vergroot, doordat prijsdruk, stijgende kosten en mondiale concurrentie boeren dwingen om voortdurend efficiënter te produceren. In deze context worden arbeidsmigranten een cruciale schakel in het agro-industriële model: zij verrichten het merendeel van het fysieke werk dat nodig is om jaar-rond productie mogelijk te maken, terwijl hun eigen aanwezigheid en toekomstperspectief zelden centraal staan in discussies over de duurzaamheid en toekomst van de sector.

Liberaliserende arbeidsmarkt en opkomst uitzendconstructies

Parallel aan de industrialisering van de landbouw heeft een liberaliserend arbeidsmarktbeleid sinds de late twintigste eeuw de institutionele voorwaarden gecreëerd voor de grootschalige inzet van tijdelijke en flexibele arbeid. Hervormingen in sociale zekerheidsstelsels en arbeidswetgeving maakten het eenvoudiger om uiteenlopende contractvormen te hanteren en uitzendbureaus op te richten, wat leidde tot een snelle opkomst van bemiddelingsorganisaties die arbeid grensoverschrijdend rekruteren en organiseren. Deze uitzendconstructies vervullen een centrale rol in het koppelen van vraag en aanbod van arbeid, maar functioneren tegelijkertijd als belangrijke schakels in de infrastructuur die de afhankelijkheid van migranten reproduceert. Zij reguleren toegang tot werk, transport en vaak ook huisvesting, waardoor arbeidsrelaties sterk verweven raken met woon- en leefomstandigheden. Voor werkgevers bieden deze constructies maximale flexibiliteit en risicospreiding, terwijl voor migranten een systeem ontstaat waarin werk, verblijf en sociale zekerheid nauw met elkaar verbonden zijn en snel kunnen wegvallen bij ziekte, productiviteitsverlies of contractbeëindiging. De liberalisering van de arbeidsmarkt heeft zo bijgedragen aan een institutioneel kader waarin flexibiliteit en concurrentiekracht centraal staan, maar waarin tegelijkertijd structurele precariteit wordt ingebouwd als functioneel onderdeel van het agro-industriële productieproces.

Prijsdruk, flexibiliteit en structurele afhankelijkheid van goedkope arbeid

De hedendaagse agro-industrie opereert binnen een economische context die wordt gekenmerkt door toenemende prijsdruk, internationale concurrentie en de dominante rol van supermarktketens en gecentraliseerde handelsstructuren. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot een situatie waarin productieprijsen onder druk staan terwijl kosten, onder meer voor energie, grond en regelgeving, blijven stijgen. Om competitief te blijven worden boeren gedwongen hun bedrijfsvoering voortdurend te optimaliseren en flexibel te organiseren, wat zich direct vertaalt in een structurele vraag naar goedkope en vervangbare arbeid. Arbeidsmigranten vormen in dit model geen tijdelijke oplossing voor incidentele tekorten, maar een structurele voorwaarde voor het functioneren van het systeem zelf. Hun inzetbaarheid maakt het mogelijk om productievolumes op te schalen, piekperiodes op te vangen en risico's te externaliseren naar een flexibele arbeidsreserve. Daarmee wordt ongelijkheid geen toevallig neveneffect van de agro-industriële economie, maar een constitutief element ervan: de concurrentiekracht van de sector is mede gebaseerd op het vermogen om arbeid zo te organiseren dat deze permanent beschikbaar, maar institutioneel beperkt verankerd blijft.

Etnografisch veldwerk: werken, wonen en reizen met migranten

Om inzicht te krijgen in de concrete werking van deze structuren baseert het proefschrift zich op uitgebreid etnografisch veldwerk waarin de onderzoeker gedurende meerdere maanden zelf meewerkte in verschillende agro-industriële bedrijven, onder meer bij het plukken, snoeien, sorteren en verpakken van producten. Deze participerende observatie werd gecombineerd met het wonen in grootschalige huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten, waardoor directe ervaring werd opgedaan met de alledaagse leefomstandigheden en sociale dynamieken binnen

deze omgevingen. Daarnaast reisde de onderzoeker mee met migranten, onder andere met de bus naar Roemenië, om ook de vertrekpunten van migratie en de materiële infrastructuur van werving en mobiliteit te observeren. Deze werkwijze werd aangevuld met interviews met migranten, werkgevers, beleidsmakers, NGO-medewerkers en andere betrokken actoren, waardoor een meervoudig perspectief ontstond op de organisatie van arbeid en aankomst. Door zelf tijdelijk in dezelfde arbeids- en leefomstandigheden te verkeren, werd zichtbaar hoe werk, huisvesting, mobiliteit en sociale relaties in het dagelijks leven met elkaar verweven zijn en gezamenlijk de condities van aankomst en verblijf vormgeven.

Interviews met migranten, werkgevers, beleidsmakers en NGO's

In totaal werden gesprekken gevoerd met arbeidsmigranten, werkgevers en boeren, beleidsmakers, NGO- en welzijnswerkers en andere betrokken actoren in de agro-industriële sector. Deze meerstemmige benadering maakt het mogelijk om de organisatie van migrantenarbeid niet enkel vanuit het perspectief van werknemers te analyseren, maar ook vanuit de logica's, belangen en rationalisaties van werkgevers, beleidsregimes en maatschappelijke organisaties. Migrantengedachten delen ervaringen over werk, huisvesting en het navigeren van institutionele omgevingen, vaak gekenmerkt door onzekerheid, marginalisering en een voortdurende zoektocht naar stabiliteit. Werkgevers benadrukken tegelijkertijd de economische noodzaak van flexibele arbeid en wijzen op de beperkingen die prijsdruk en internationale concurrentie opleggen aan verbeteringen in arbeids- en woonomstandigheden. Beleidsmakers en NGO's reflecteren op de lacunes in bestaande regelgeving en ondersteuning, en op de spanningen tussen economische belangen en sociale bescherming. Door deze uiteenlopende perspectieven samen te brengen laat het onderzoek zien hoe het regime van migrantenarbeid wordt geproduceerd in de interactie tussen verschillende actoren, waarbij gedeelde zorgen over de duurzaamheid van het huidige systeem naast uiteenlopende verantwoordelijkheidsopvattingen bestaan.

Werving, contracten, huisvestingslocaties en bureaucratische procedures

Wervingskantoren in herkomstlanden, arbeidscontracten met een tijdelijk of flexibel karakter en grootschalige huisvestingslocaties (vaak georganiseerd of gefaciliteerd door werkgevers of uitzendbureaus) vormen geen neutrale voorzieningen, maar mechanismen die bepalen onder welke voorwaarden migranten toegang krijgen tot werk en verblijf. Deze infrastructuur kanaliseren niet alleen de instroom van arbeid, maar binden ook werk, wonen en juridische status nauw aan elkaar, waardoor afhankelijkheidsrelaties ontstaan die moeilijk te doorbreken zijn. **Een huisvestingslocatie fungeert hierbij als ruimtelijke concentratie van arbeidskrachten, vaak gelegen op afstand van dorpskernen en gericht op tijdelijke bewoning, wat zowel praktische nabijheid tot werkplekken als sociale isolatie kan versterken.** Bureaucratische procedures, zoals registratieverplichtingen, seizoensdocumenten en informatiefolders, lijken administratieve details, maar vormen in feite cruciale schakels die bepalen hoe migranten hun rechten, plichten en mogelijkheden begrijpen en ervaren.

Samen produceren deze elementen een geordende, maar ook begrensde ruimte van aankomst waarin migranten primair worden benaderd als arbeidskrachten en hun aanwezigheid wordt gereguleerd in termen van beschikbaarheid, productiviteit en flexibiliteit, eerder dan in termen van langdurige sociale inbedding.

Mobiliteit als controle-instrument (viapolitics, pendelen, wachten, isolatie)

Het proefschrift laat zien hoe verplaatsing zelf (via busjes, fietsen, lopen of gedeelde ritten) een terrein van controle wordt waarin tijd, snelheid en routes worden georganiseerd om de beschikbaarheid van arbeidskrachten voor productie te optimaliseren. Deze benadering,

aangeduid als 'viapolitics', benadrukt dat mobiliteit niet louter een middel is om van A naar B te komen, maar een politiek en economisch instrument dat de mate van autonomie en afhankelijkheid van migranten mede bepaalt. Lange pendeltijden, wachttijden tussen shifts en de fysieke afstand tussen woonlocaties en dorpskernen dragen bij aan een ervaring van deceleratie (langzame afremming) en isolatie, waarbij vrije tijd wordt gefragmenteerd en sociale participatie buiten het werk bemoeilijkt. Hoewel migranten formeel mobiel zijn binnen de Europese ruimte, wordt hun dagelijkse bewegingsruimte na aankomst vaak sterk gestructureerd door werkgevers en bemiddelingsorganisaties, waardoor mobiliteit paradoxaal genoeg samenvalt met vormen van immobilisatie. Tegelijkertijd ontwikkelen migranten eigen strategieën om deze beperkingen te omzeilen, bijvoorbeeld door samen te reizen, alternatieve routes te gebruiken of sociale netwerken in te zetten.

EU-vrij verkeer versus feitelijke immobilisatie na aankomst

Hoewel arbeidsmigranten uit Centraal- en Oost-Europa formeel gebruikmaken van het recht op vrij verkeer binnen de Europese Unie, laat het proefschrift zien dat deze juridische mobiliteit in de praktijk vaak uitmondt in feitelijke immobilisatie na aankomst in agro-industriële regio's, waar zij worden ingebed in een infrastructuur van arbeid, huisvesting en transport die hun bewegingsruimte aanzienlijk structureert en begrenst. ***Afhankelijkheid van werkgevers of uitzendbureaus voor werk en onderdak, beperkte toegang tot alternatieve woonruimte en het ontbreken van lokale sociale netwerken maken het moeilijk om daadwerkelijk van werk of woonplaats te veranderen zonder grote risico's.*** Mobiliteit wordt hierdoor selectief en voorwaardelijk: ***migranten kunnen in principe vertrekken, maar verliezen daarmee vaak ook hun inkomen, woning en toegang tot ondersteuning.***

Deze spanning tussen formele vrijheid en feitelijke afhankelijkheid creëert een toestand van 'hypermobiele stuckness', waarin migranten voortdurend bewegen tussen werkplekken, huisvestingslocaties en herkomstlanden, maar tegelijkertijd gevangen blijven binnen dezelfde structurele positie in het arbeidsregime.

Tijdelijkheid: circulaire migratie en uitgestelde toekomst

Veel arbeidsmigranten komen met het voornemen om tijdelijk te werken en later terug te keren of elders een toekomst op te bouwen, maar in de praktijk leidt de voortdurende vraag naar arbeid tot herhaalde terugkeer en circulaire migratiepatronen. Jaar na jaar keren zij terug naar dezelfde regio's en bedrijven, terwijl hun verblijfsstatus, woonomstandigheden en arbeidsvoorwaarden telkens opnieuw als tijdelijk worden gedefinieerd. Deze cyclische beweging gaat gepaard met een uitgestelde toekomstoriëntatie: plannen voor permanente vestiging, gezinshereniging of sociale opwaartse mobiliteit worden vooruitgeschoven of aangepast aan de onzekere ritmes van werk en contractverlenging. Tijdelijkheid wordt daarmee geen overgangsfase, maar een structurele conditie die verwachtingen, aspiraties en levensloopbeslissingen vormgeeft. **Het idee van 'tijdelijk werk' legitimeert zo een regime waarin flexibiliteit en beschikbaarheid centraal staan, terwijl de feitelijke afhankelijkheid van migrantenarbeid langdurig en structureel is.**

Spatio-temporal fix: continue beschikbaarheid voor seizoensproductie

Door technologische intensivering en marktgestuurde productiecycli zijn veel agrarische processen losgekoppeld van natuurlijke seizoensritmes, waardoor de vraag naar arbeid verschuift van seizoensgebonden inzet naar permanente paraatheid. Deze structurele behoefte aan voortdurende beschikbaarheid wordt gerealiseerd door migrantenarbeid ruimtelijk en temporeel te organiseren op een wijze die zowel flexibiliteit als controle garandeert. Contracten met korte looptijden, werkgebonden huisvesting en pendelstructuren maken het mogelijk om

arbeidskrachten snel op te schalen of af te bouwen naargelang productienoden, terwijl de feitelijke aanwezigheid van migranten in de regio's relatief stabiel blijft. Zo ontstaat een regime waarin migranten formeel circuleren en tijdelijk blijven, maar feitelijk een constante arbeidsreserve vormen die de productie continu houdt: een "spatio-temporal fix" die zowel de ruimtelijke concentratie van arbeid als het temporeel vastzetten van migranten in een positie van voortdurende beschikbaarheid omvat.

Infrastructuring van onderop: zorg, netwerken, taal en gemeenschap

Via informele zorgrelaties, het delen van informatie en middelen, het opbouwen van sociale netwerken en het ontwikkelen van hybride werk- en omgangstalen creëren migranten eigen vormen van stabiliteit en houvast binnen een context van structurele onzekerheid. Collega's helpen elkaar bij het begrijpen van contracten, het voorbereiden op taalexamen of het vinden van alternatieve woonruimte; families en vriendengroepen organiseren gezamenlijke mobiliteit en ondersteuning; en in superdiverse werkomgevingen ontstaan nieuwe 'speech communities' waarin communicatie wordt afgestemd op de praktische noden van het werk. Deze praktijken zijn vaak kleinschalig en kwetsbaar, maar spelen een cruciale rol in het mogelijk maken van sociale reproductie en een gevoel van erbij horen, zelfs binnen tijdelijk bedoelde verblijfsregimes. Dergelijke vormen van infrastructuring benadrukken dat migranten geen passieve ontvangers zijn van opgelegde structuren, maar actieve actoren die, al navigerend binnen de beperkingen van het systeem, hun eigen aankomst en toekomstperspectieven mede vormgeven en daarmee ook de bredere sociale en materiële omgeving van agro-industriële regio's subtiel transformeren.

Minor integrations: micro-vormen van erbij horen en sociale reproductie

Het proefschrift introduceert het begrip 'minor integrations' om te duiden hoe integratie zich in de praktijk niet primair voltrekt via formele beleidskaders, maar via kleinschalige, alledaagse praktijken waarin migranten geleidelijk een vorm van erbij horen ontwikkelen. Deze micro-vormen van integratie spelen zich af op de werkvloer, in gedeelde huisvesting, in lokale winkels, religieuze gemeenschappen en informele netwerken, waar routines van zorg, wederzijdse ondersteuning en praktische samenwerking ontstaan. Het gaat daarbij niet om volledige maatschappelijke inbedding of structurele mobiliteit, maar om pragmatische manieren om het dagelijks leven leefbaar te maken: samen koken, vervoer delen, elkaar helpen met bureaucratische procedures of taalbarrières, en het opbouwen van vertrouwensrelaties met enkele lokale actoren. Dergelijke praktijken dragen bij aan sociale reproductie (het vermogen om arbeid en leven vol te houden) zonder dat zij noodzakelijkerwijs leiden tot formele erkenning of duurzame verblijfszekerheid. Minor integrations functioneren zo als fragiele, vaak tijdelijke ankerpunten die migranten helpen om te navigeren binnen een systeem dat hun aanwezigheid wel economisch benut, maar sociaal en juridisch vaak in een voorlopige status houdt.

Ongelijkheid als voorwaarde voor competitieve agro-industrie

De internationale prijsdruk op landbouwproducten en de noodzaak tot schaalvergroting en flexibilisering van productie maken goedkope, direct inzetbare en vervangbare arbeid tot een kernvoorwaarde voor competitiviteit. Ongelijkheid (in termen van juridische status, toegang tot rechten, woon- en arbeidszekerheid en onderhandelingspositie) wordt daarbij niet alleen gereproduceerd, maar functioneert als een organiserend principe dat het systeem draaiende houdt.

Door migranten formeel vrij te laten circuleren, maar hen feitelijk afhankelijk te maken van werkgevers, huisvesters en uitzendconstructies, ontstaat een arbeidsregime waarin kosten laag en risico's verschoven blijven. Deze structurele afhankelijkheid stelt bedrijven in staat om

snel in te spelen op schommelingen in vraag en aanbod, terwijl de sociale kosten van flexibiliteit grotendeels bij de migranten zelf worden neergelegd. Ongelijkheid verschijnt zo niet als een toevallig bijproduct, maar als een constitutief element van een competitieve agro-industrie die draait op continue beschikbaarheid, hoge productiviteit en minimale frictie in de inzet van arbeid.

Onzekerheid voor migranten én druk op boeren en lokale gemeenschappen

Migranten worden geconfronteerd met onzekere contracten, wisselende werkuren, afhankelijke huisvestingsarrangementen en beperkte mogelijkheden om hun verblijf en toekomst duurzaam te plannen, waardoor hun leven gekenmerkt wordt door voortdurende aanpassing en kwetsbaarheid. Tegelijkertijd opereren boeren binnen een economisch systeem dat hen onder permanente prijsdruk plaatst, waardoor zij zelf gedwongen worden om flexibiliteit en kostenreductie te organiseren via tijdelijke en gemakkelijk vervangbare arbeid. Deze wederzijdse afhankelijkheid creëert een keten van doorgeschoven risico's: onzekerheid en flexibiliteit worden naar beneden in de productieketen verplaatst, terwijl structurele winstmarges en marktmacht elders geconcentreerd blijven.

Voor lokale gemeenschappen vertaalt dit zich in ruimtelijke en sociale fricties, zoals de concentratie van grootschalige huisvesting, veranderende bevolkingssamenstellingen en spanningen rond voorzieningen, leefbaarheid en sociale cohesie. De precariteit van migranten staat zo niet los van bredere systeemdruk, maar weerspiegelt een structurele spanning waarin economische competitiviteit, agrarische bedrijfsvoering en lokale leefomgevingen gelijktijdig onder druk komen te staan. ***Het systeem produceert daarmee niet enkel kwetsbare arbeidskrachten, maar ook kwetsbare boeren en kwetsbare gemeenschappen, die allen functioneren binnen dezelfde logica van flexibilisering en kostenbeheersing.***

Alternatieve arrival infrastructures: van controle naar zorg en stabiliteit

Het proefschrift verkent de mogelijkheid van alternatieve arrival infrastructures die niet primair gericht zijn op beheersing, tijdelijke inzetbaarheid en circulaire mobiliteit, maar op zorg, continuïteit en sociale stabiliteit.

Dit impliceert een verschuiving van infrastructures die migranten disciplineren en afhankelijk houden (via flexibele contracten, gekoppelde huisvesting en bureaucratische onzekerheid) naar infrastructures die langdurige verblijfszekerheid, toegang tot rechten, fatsoenlijke woonomstandigheden en sociale inbedding bevorderen.

In een dergelijk perspectief worden migranten niet langer gezien als louter tijdelijke productiefactoren, maar als bewoners en sociale actoren die bijdragen aan lokale gemeenschappen en regionale economieën. Alternatieve infrastructures zouden bestaan uit stabielere arbeidsrelaties, ontkoppeling van werk en huisvesting, investeringen in taal, onderwijs en sociale netwerken, en beleidskaders die gericht zijn op duurzame vestiging in plaats van permanente voorlopigheid.

Daarmee wordt niet alleen de positie van migranten versterkt, maar ontstaat ook meer voorspelbaarheid voor boeren en meer sociale samenhang voor lokale gemeenschappen, waardoor de arrival infrastructure transformeert van een instrument van controle tot een fundament voor gedeelde, duurzame ontwikkeling.